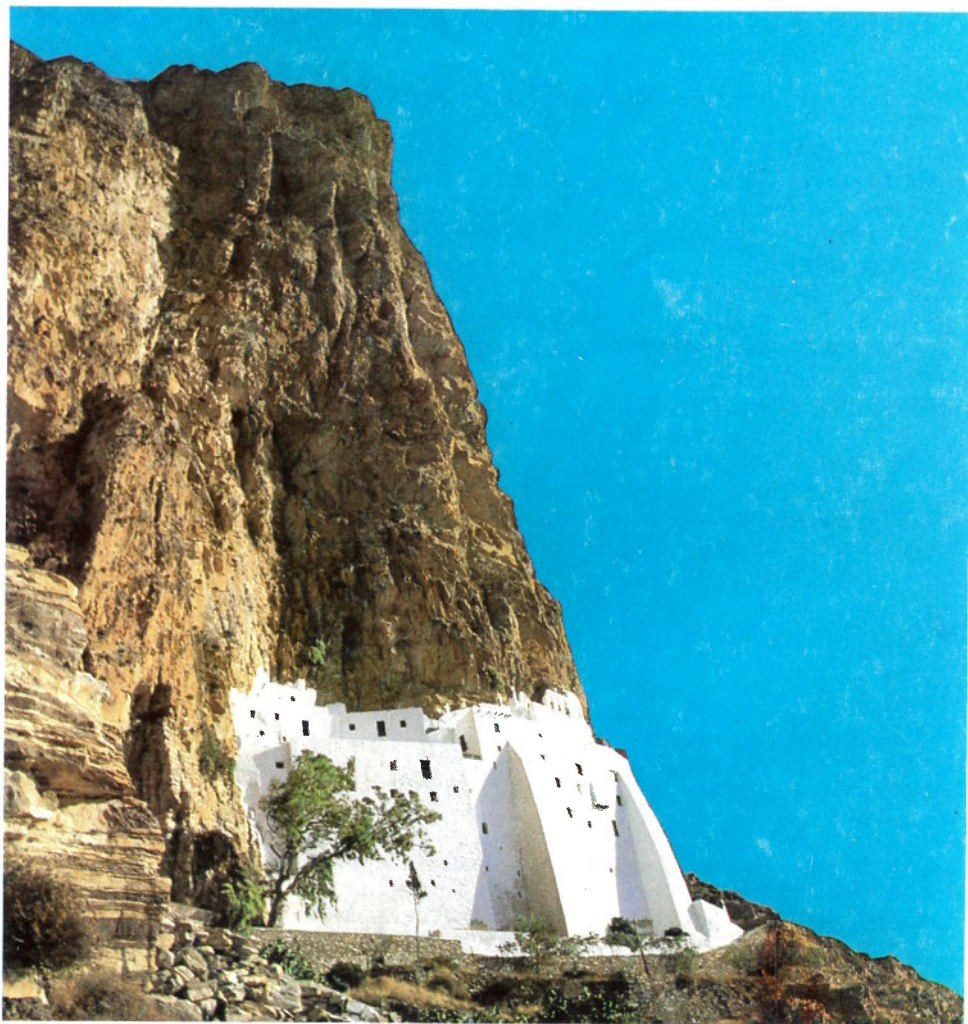

κυκλαδικά θέματα

ΧΡΟΝΟΣ Δ'
ΤΕΥΧΟΣ 24

Γράμματα • Ιστορία • Λαογραφία • Πολιτική • Επίκαιρα

Το Μοναστήρι της Παναγίας Χοζοβιώτισσας στην Αμοργό.
(Σχετικό κείμενο στη σελίδα 350)

Σελίδες 64 •

ΔΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

• Δραχμές 200

Σίμος Μιλτ. Συμεωνίδης
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΚΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1707 ΣΤΗ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΘΟΛΙΚΟ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΝΑΞΟΥ
ΑΝΤΩΝΙΟ ΓΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΙ

Στά Αρχεία του Βατικανού⁽¹⁾, βρίσκεται μια αναφορά, της 20ης Ιανουαρίου 1709, του καθολικού αρχιεπισκόπου Νάξου και Πάρου Αντωνίου Γιουστινιάνι προς την Αγία Προπαγάνδα, σχετική με την έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης κατά το 1707 και την ανάδυση της νησίδας Νέας Καμμένης. Το γεγονός, ιδιαίτερα μάλιστα της εμφάνισης ενός νέου νησιού, είχε προκαλέσει τότε μεγάλη εντύπωση σε όλο τον κόσμο και το Βατικανό είχε ζητήσει από τον αρχιεπίσκοπο Νάξου να το ενημερώσει με κάθε λεπτομέρεια. Έτσι, ύστερα από συστηματικές έρευνες και εξετάσεις πολλών αυτοπτών μαρτύρων, ο αρχιεπίσκοπος έστειλε την κατωτέρω αναφορά στην οποία περιγράφει τα κοσμογονικά εκείνα γεγονότα με θαυμαστή γλαφυρότητα.

Οι έρευνές μου δεν απέδειξαν αν το αξιόλογο αυτό κείμενο είναι δημοσιευμένο, εν τούτοις δεν μπορώ να πω ότι είναι ανέκδοτο γιατί δεν υπήρξαν εμπειριστατωμένες. Πιστεύω όμως ότι η καταχώρισή του στα «Κυκλαδικά Θέματα», την πνευματική αυτή Κυψέλη των νησιών μας, είναι και χρήσιμη και ενδιαφέρουσα για τους αναγνώστες. Επισημαίνω ιδιαίτερα ότι το ιταλικό κείμενο του συντάκτη (το οποίο απέδωσα ελεύθερα στην ελληνική γλώσσα με κάθε προσοχή) είναι παράλληλα και ένα αξιόλογο λογοτεχνικό έργο. Ακόμη ότι έχει αρκετές ομοιότητες με άλλη αναφορά, της 4ης Μαρτίου 1714, του ιησουίτη ιεραποστόλου Tarillon προς τον υπουργό Εξωτερικών της Γαλλίας, που έχει δημοσιευθεί στην εφημερίδα «Καθημερινή» της 3ης Αυγούστου 1956 από τον Κλ. Τσούρκα και αναδημοσιευθεί στο περιοδικό «Κυκλαδικά», της Σύρου (καλοκαίρι 1956, τόμος πρώτος, τεύχος 3-4 με τον τίτλο «Η έκρηξη του ηφαιστείου της Σαντορίνης το 1707»). Θεωρώ ότι ο Tarillon έχει αντιγράψει σε μεγάλο βαθμό τον Γιουστινιάνι, η αναφορά του οποίου, εκτός από την περιγραφή των κοσμογονικών γεγονότων του 1707, περιλαμβάνει, ως εισαγωγικό μέρος, και ένα χρονικό της μακραίωνης δράσης του ηφαιστείου καθώς και μian αξιόλογη περιγραφή της έκρηξης του 1650. Τέλος και οι δυο περιγράφουν τις σχέσεις καθολικών και ορθοδόξων της Σαντορίνης κατά την εποχή εκείνη και επιρρίπτουν στους κακούς και αμαρτωλούς ορθοδόξους την οργή του Θεού, ο Οποίος είδε τι τραβούσαν από αυτούς οι καλοί και αγαθοί καθολικοί και προκάλεσε την έκρηξη του ηφαιστείου για να τιμωρήσει φυσικά μόνο τους πρώτους!

Το κείμενο του εγγράφου:

Σεβασμιότατοι,

Μόλις έλαβα τις σεβάσμιες εντολές σας με την επιστολή της 14ης του παρελθόντος Ιουλίου — αναφορικά με την

είδηση που περιήλθε υπόψη των σεβασμιότητων σας για την ασυνήθιστη δημιουργία ενός σκοπέλου ή νησίδας που αναδύθηκε πρόσφατα κατά τρόπο πα-

1. SCPF/SC.ARC. vol. 9,77. 62^R-71^R.

ράξενο και περίεργο, περίπου απίστευτο, τρία μίλια μακριά από την πόλη της Αγίας Ειρήνης, ενός νησιού των Κυκλάδων του Αρχιπελάγους μας — χωρίς να χάσω καιρό, φρόντισα αμέσως να συγκεντρώσω ακριβείς και αυθεντικές πληροφορίες για το γεγονός, όχι μόνο από τους πατέρες ιησουίτες της εκεί αποστολής, αλλά και από διαφόρους κληρικούς και άλλα πρόσωπα του τόπου, που υπήρξαν αυτόπτες μάρτυρες της παράξενης γέννησης του ανωτέρω σκοπέλου, ο οποίος μεγαλώνει συνεχώς εντυπωσιάζοντας όσους τον παρατηρούν.

Αλλά, πριν έλθω στην ιδιαίτερη περιγραφή ενός παρομοίου γεγονότος, έχω τη γνώμη ότι δεν θα ήταν έξω από τα πράγματα αν έκανα στις σεβασμιότητές σας μια πολύ σύντομη περιγραφή μερικών άλλων αξιομνημόνευτων γεγονότων που έλαβαν χώρα κατά καιρούς στην ίδια περιοχή, ώστε να μπορέσουν ευχερέστερα να κατανοήσουν ότι δεν είναι ανακριβή όσα θα περιγράψω για την εμφάνιση ή το φαινόμενο της ανωτέρω νησίδας η οποία με καπνούς, φλόγες και δυνατές εκρήξεις μεγαλώνει συνεχώς, όπως θα εκθέσω κατωτέρω.

Το νησί λοιπόν της Αγίας Ειρήνης, στο οποίο οι αρχαίοι είχαν δώσει διάφορα ονόματα, όπως Egesa Philetera, Terasia και τέλος Αγία Ειρήνη, από το ναό που είναι αφιερωμένος στην ένδοξο μάρτυρα Αγία Ειρήνη κυρία και προστάτιδα του νησιού, έχει περίγυρο 36 μόνο μίλια.

Κατά πανάρχαιη παράδοση, γνωστή μέχρι σήμερα, στην αρχή είχε σχήμα σφαιρικό ή στρογγυλό και προς το νοτιοδυτικό τμήμα του, απέναντι από το κάστρο που ονομάζεται Σκάρος, όπου σήμερα η επισκοπική καθέδρα, υπήρχε μία ευρύτατη και πανέμορφη πεδιάδα που είχε έκταση περί τα δέκα - έντεκα μίλια, με ωραιότατους κήπους διαφόρων οπωροφόρων δένδρων και πλουσιότερες πηγές νερού. Από μίαν όμως αιφνίδια υπόγεια καταστροφή που έγινε πολλές εκατοντάδες χρόνια πριν από τη

Γέννηση του Κυρίου, όπως μπόρεσα να αντιληφθώ και από τον μεγάλο αριθμό των εγκαταλελειμμένων μεταλλείων του τόπου, όλο αυτό το τμήμα γης της ανωτέρω πεδιάδας ανασκάφηκε και καταποντίσθηκε από τη βιαιότητα υπογείας φωτιάς, που πετάχθηκε πάνω από το εξέχον τμήμα του νησιού και από την εκτεταμένη και τερπνότατη πεδιάδα απόμεινε ένας φριχτός μυχός ή κόλπος της θάλασσας με απέραντο βάθος που υπολογίζεται σε πεντακόσιες και πλέον πήχεις χωρίς να βρίσκεται βυθός. Εγώ ο ίδιος διαβεβαιώνω ότι όταν έφθασα στο νησί αυτό για να πραγματοποιήσω την αποστολική επίσκεψη, κατά την προσέγγιση στην ξηρά δεν υπήρχε βυθός για να ρίξουμε άγκυρα και οι ναυτικοί χρησιμοποίησαν τη δύναμη των χεριών τους για να τραβήξουν το σκάφος προς την ακτή, και εκεί που άλλοτε ήταν μια θαυμάσια και εκτεταμένη πεδιάδα υπάρχει πλέον μια τρομερή άβυσσος και πέλαγος με ατελείωτο βάθος, το δε νησί από στρογγυλό και σφαιρικό έχει το σχήμα του μισοφέγγαρου.

Η άκρη ή πούντα του κόλπου προς τα βόρεια, σε απόσταση δέκα και πλέον μιλίων, είναι χωρισμένη και αποκομμένη από ένα μικρό χώρισμα της θάλασσας, από το κύριο μέρος της Αγίας Ειρήνης, σχηματίζοντας ένα άλλο νησί, ονομαζόμενο από τους ντόπιους με το αρχαίο όνομα της Therasia, Θηρασία, στο οποίο πολλά στρώματα διαφόρων χρωμάτων φαίνεται ότι ταιριάζουν στο ένα και στο άλλο νησί, ώστε να διακρίνεται καθαρά πως τα δυο νησιά ήταν στην αρχή ενωμένα και στη συνέχεια αποκόπηκαν και διαχωρίστηκαν από την ανωτέρω έκρηξη.

Στο κέντρο του ειρηνένου κόλπου υπάρχουν σήμερα δυο νησάκια, το ένα πιο μεγάλο από το άλλο, σε απόσταση δυο - τριών μιλίων και ονομάζονται κοινώς Καμμένες. Το μεγαλύτερο, που έχει το χρώμα του σιδήρου, δημιουργήθηκε, όπως λέει η παράδοση, κατά παράξενο τρόπο ξεπηδώντας μέσα από καπνούς

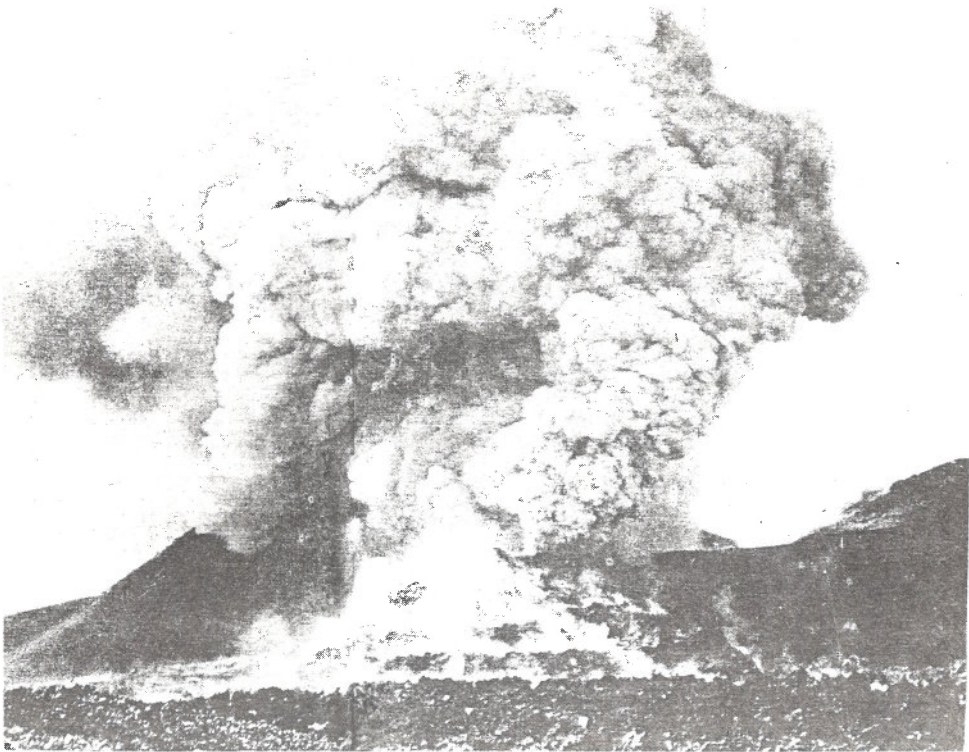

και υποθαλάσσιες φωτιές διακόσια χρόνια προ του Μεγάλου Αλεξάνδρου, γι' αυτό απο υπερβολική ανοησία αφιερώθηκε στον Πλούτωνα. Το πιο μικρό φαίνεται ότι δημιουργήθηκε με διαφορετικό τρόπο από εκείνον του μεγαλύτερου, κατά το 726 μ.Χ. επί αντιβασιλείας του ασεβούς βυζαντινού αυτοκράτορα Λέοντος Ισαύρου του εικονομάχου, γεγονός για το οποίο κάνει μνεία ο σεβασμ. Βαρρονίο. Έπειτα, επί Φραγκίσκου Κρισπη, 19ου δούκα της Νάξου, αναδύθηκε, επίσης μετά από βίαιες υποθαλάσσιες εκρήξεις, από τον αχανή βυθό του πελάγους εκείνου, μια τρίτη νησίδα που απέκλεισε το λιμάνι προς τη Μεγάλη Καμμένη, σύμφωνα με τα σημειούμενα σε μαρμάρινη στήλη εντοιχισμένη στο κάστρο του Σκάρου, όπως παρατίθενται

εδώ κατά πιστή αντιγραφή σε λατινικό ιδίωμα:

«Magnanime francisce, heroum certissima proles Crispe vides aculis clades, qus nostra dedere Mille quadringenti Xpi calendibus annis quinquies undenis istis iungenda duobus. Septimo calendas Decembris murmure vasto vastus Teresinus immanis saxa camene. Cum genit avulsit, scopulosque a fluctibus imis apparet, Magnum gignet memorabii ...strum.»

Έπειτα, στις αρχές Μαρτίου του έτους 1650, δυο ημέρες συνεχώς άρχισε να τρέμει το νησί της Αγίας Ειρήνης με δονήσεις της γης τόσο έντονες, ώστε αρκετά σπίτια έπαθαν ρωγμές, βράχοι κομματιάστηκαν και πέτρες που απεσπώντο από ένα μεγάλο λόφο καταρακυ-

Μια από τις νεότερες εκρήξεις του ηφαιστειού της Σαντορίνης, το 1925. Φωτογραφία του καθηγητή του Πανεπιστημίου Γ. Γεωργαλά, τραβηγμένη από απόσταση 120 μέτρων.

λούσαν με τόση ορμή προς τη θάλασσα, ώστε ένας φτωχός Έλληνας τσακίστηκε ελεεινά και πέθανε. Τους σεισμούς, ακολούθησε μεγάλη ξηρασία που προξένησε σημαντική καταστροφή σε ολόκληρο το νησί, λες και εκείνες οι υποχθόνιες φωτιές είχαν απορροφήσει όλους τους υδρατμούς από τους οποίους δημιουργούνται οι άνεμοι. Σε όλο το νησί επικράτησε απόλυτη νηνεμία σε σημείο που οι ανεμόμυλοι να μη μπορούν να γυρίσουν, γεγονός που έκανε όλους τους κατοίκους να αρχίσουν τις παρακλήσεις και τις προσευχές, αν και αυτές δεν εμπόδισαν να ακολουθήσει η θεία μάστιγα.

Στις 14 Σεπτεμβρίου έγιναν σεισμοί τέτοιας έντασης που αναστάτωσαν όλα σχεδόν τα νησιά του Αρχιπελάγους με τόσο τρομερά βουητά που ακόμη και οι πιο άφοβοι ταραχθήκαν. Οι δονήσεις ήταν τόσο συχνές ώστε, από τις 14 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 27 του ίδιου μήνα, οι φτωχοί νησιώτες, δεν έκαναν τίποτα άλλο, παρά να επικαλούνται τη βοήθεια του Θεού παραμένοντας για μεγαλύτερη ασφάλεια ανάμεσα στους τοίχους των εκκλησιών.

Ο τρόμος πολλαπλασιάστηκε όταν το βράδυ της 27ης Σεπτεμβρίου ακολούθησε νέος σεισμός τόσο βίαιος ώστε όλα τα σπίτια περιστράφηκαν όπως ο σκύλος όταν τρομάζει από το ράπισμα του ανέμου. Την ίδια ημέρα, τέσσερα μίλια μακριά από το νησί, προς τα ανατολικά, μεταξύ της νησίδας που λέγεται Άνυδρο και της Αγίας Ειρήνης, εξήλθαν από τα βάθη της θάλασσας και από τρία διαφορετικά σημεία φλόγες που έφταναν σε ύψος τους δέκα - δώδεκα πήχεις. Οι υποχθόνιες εκείνες φλόγες ήταν ανάμικτες με πυκνότατους και λευκούς καπνούς, οι οποίοι εξερχόμενοι από τα βάθη της αβύσσου εκτινάσσονταν στα ύψη από την υπερβολική θερμότητα, ξανάπεφταν χαμηλά και προκαλούσαν μια δυσσομία της κολάσεως.

Τις δύο επόμενες ημέρες μετά την εμφάνιση των φλογών και ενώ αυτές συνε-

χώς αυξάνονταν, οι σεισμοί διπλασιάστηκαν, οι καπνοί πύκνωσαν και η επιφάνεια της θάλασσας σκεπάστηκε με κίσηρι. Με όλα αυτά ο φόβος και ο τρόμος μεγάλωσε απερίγραπτα.

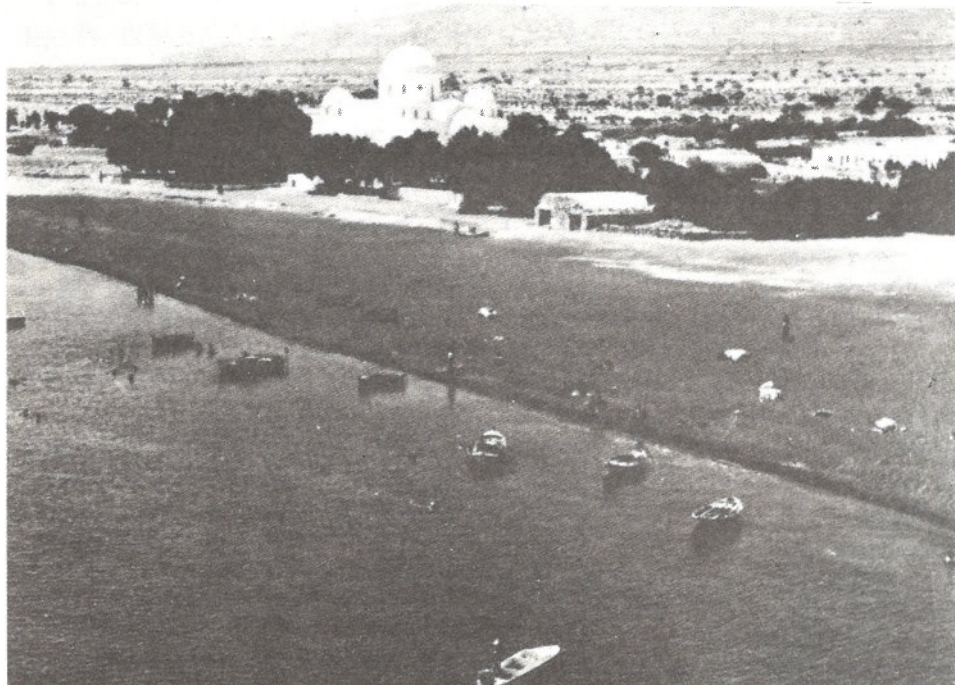
Στις 29 του ίδιου μήνα, η ημέρα ήταν η πιο φοβερή και τρομερή που αναφέρεται στην Ιστορία, γιατί η θάλασσα αγκομαχούσε, η γη έτρεμε, η ατμόσφαιρα έμοιαζε φλογισμένη, τα νέφη των καπνών ανέβαιναν ψηλά περιτυλιγμένα με φλόγες και δεν φαίνονταν τίποτα άλλο παρά λάμπεις, βροντές και κεραυνοί σε μορφές φιδιών, λογχών, σπαθιών και βελών πυρακτωμένων. Έτσι πέρασε όλη η φοβερή εκείνη ημέρα και σε απόσταση τριακοσίων μιλίων μακριά ήταν αισθητοί οι κλονισμοί της γης, η δε τέφρα, που την εσήκωναν ψηλά οι άνεμοι, μεταφέρθηκε μέχρι και σε περιοχές της Μικράς Ασίας. Το γεγονός έκανε τους Τούρκους των περιοχών εκείνων να πιστέψουν ότι όλα τα νησιά του Αρχιπελάγους καταστράφηκαν από θεϊκή (ουράνια) πυρκαϊά. Οι υποχθόνιες εκρήξεις τίναζαν στον αέρα πυρακτωμένες πέτρες που έφταναν σε ύψος εκατόν πενήντα πήχεων. Μέρος από αυτές έπεφταν στη θάλασσα και οι υπόλοιπες στην ξηρά. Μερικοί είχαν αρχίσει να πιστεύουν ότι μετά από τόσες δονήσεις, οι φλόγες θα είχαν δημιουργήσει ένα καινούργιο νησί, όπως είχε συμβεί πριν από πολλά χρόνια στην άλλη πλευρά της Αγίας Ειρήνης, όπου αναδύθηκαν διάφορα άλλα νησίδα πράγμα για το οποίο αναφερθήκαμε ανωτέρω και θα αναφερθούμε στη συνέχεια. Όμως δεν σχηματίστηκε νέο νησί, μόνο εμφανίστηκε μια μεγάλη ξέρα σαν αρχή ενός καινούργιου νησιού. Αποτελέσματα από τα ανωτέρω φαινόμενα ακολούθησαν τα επόμενα: φούσκωσε η θάλασσα κατά τρόπο φοβερό και τα κύματα κάλυψαν παραθαλάσσιες περιοχές στο νησί της Ίου ύψους 50 ποδών. Στο νησί της Σικίνου εισέδυσαν σε βάθος τριακοσίων πενήντα βημάτων ώστε έγιναν πολλά ναυάγια μέχρι το λιμάνι της Candia. Στο νησί της Αγίας Ει-

ρήνης κατέρρευσε ένα τεράστιο κομμάτι γης που κατεπλάκωσε δυο μεγάλα χωριά και από όμοιες ριζικές μεταβολές άλλες περιοχές εξαφανίστηκαν. Πλέον από διακόσια σπίτια κατακρημνίσθησαν και ένα βουνό ονομαζόμενο Μεροβίγλι, κοντά στο κάστρο του Σκάρου, διαμελίστηκε σε περισσότερα τμήματα, από δε τους θειούχους υδρατμούς πάρα πολλοί από τους κατοίκους έχασαν την όρασή τους για μερικές ημέρες. Πενήντα άνθρωποι και περισσότερα από χίλια ζώα έχασαν τη ζωή τους, όπως και μεγάλος αριθμός πτερωτών έπεσαν ψόφια. Όλα τα ασημικά, τόσο σε νομίσματα όσο και σε αντικείμενα μαύρισαν, όχι μόνο στη Σαντορίνη, αλλά και σε άλλα κοντινά νησιά. Αυτά τα ασημικά και χρυ-

σά δεν ξαναπήραν την προηγούμενη λάμψη τους, μολονότι περάστηκαν με λάδια και χόβολη (ζεστή στάχτη).

Από τα ανωτέρω συμβάντα και παράξενα γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά καιρούς στο νησί της Αγίας Ειρήνης μπορούν εύκολα να διαπιστώσουν οι σεβασμιότητές σας ότι δεν είναι αναληθής η είδηση περί νέου νησιού που αναδύθηκε πρόσφατα κατά τρόπους ασυνήθεις και παράξενους κοντά στο ίδιο αυτό νησί της Αγίας Ειρήνης, ένα μεταξύ των Κυκλάδων του Αρχιπελάγους, και αμέσως θα αρχίσω τη σχετική περιγραφή με κάθε δυνατή ακρίβεια όπως μου ζήτησε η υπέρτατη μεγαλειότητα της Ιεράς Εξεταστικής Επιτροπής.

(Συνεχίζεται)

Απομεινάσι της πανάρχαιας Σαντορίνης η πανεμορφή πεδιάδα της Περίσσης, που μαρτυρεί την ειδυλλιακή μορφή του νησιού πριν από τη μεγάλη προϊστορική ηφαιστειακή καταστροφή.